

במדבר פרק כ

בפרק כ' מנה הכתוב ארבעה אירועים הקשורים לשנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים – מות מרים, סיפור מי מריבה, הבקשה לעבור דרך אדום ומות אהרן. ללימוד הפרק יוקדשו שלושה שיעורים.

שאלות מכוונות למידה:

1. מה מלמדת אותנו סמיכות הפרשיות בין פרה אדומה בפרק י"ט ובין מות מרים בפרקנו?
2. סיפור מי מריבה לא נתפרש בכתוב: איזה מעשה חמור של משה ואהרן גרם לעונש קשה כל כך?
3. תחילת המסע: באיזו דרך מנסים בני ישראל לשכנע את אדום לעבור בארצם? ומדוע בני ישראל אינם נלחמים באדום?
4. מותו של אהרן - מה אנו לומדים ממנו?

2..... **מבנה - למורה-**

4..... **שנת הארבעים, מות מרים וסמיכות הפרשיות**

7..... **מי מריבה**

11..... **הבקשה מאדום ומות אהרן**

15..... **הקשר רחב [רשות]**

19..... **הקשר אישי [רשות]**

מבנה - למורה -

הבנת סדר הדברים

לפניכם חלוקת פרק כ על פי נושאים. חלוקה זו אינה מחייבת, אך מתאימה למבנה היחידה. מטרת המבנה היא הסתכלות במבט רחב וכולל על נושאי הפרק לפני הירידה לעיון בפרטיו.

(א) וַיבֹּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מְדַבְּרִים בְּחֵדָה מְדַבְּרִים וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ וַתִּמָּת שְׁם מֵרִים וַתִּקְבֹּר שְׁם:	מות מרים
(ב) וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהֲלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן: (ג) וַיִּרְבַּ הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר וְלוֹ גִּוְעֵנוּ בְּגֹוע אַחֲזֵנוּ לְפָנֵי ה': (ד) וְלִמָּה הִבַּאתֶם אֶת קֶהֱל ה' אֶל הַמְדַבְּרֵי הַזֶּה לְמוֹת שְׁם אֲנַחְנוּ וּבְעֵירָנוּ: (ה) וְלִמָּה הִעֲלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֶתְנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַרְעֵ הַזֶּה לֹא מְקוֹם זֶרַע וַתֵּאָנָה וְגִפְזָן וְרִמּוֹן וּמַיִם אֵין לְשִׁתּוֹת: (ו) וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֶּהֱל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד ה' אֲלֵיהֶם: (ז) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ח) קַח אֶת הַמַּטֵּה וְהַקֶּהֱל אֶת הָעֵדָה אֹתָהּ וְאַהֲרֹן אַחִיד וַדְּבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימּוֹ וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֵּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעֵירָם: (ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַמַּטֵּה מִלְּפָנֵי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: (י) וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקֶּהֱל אֶל פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמְעוּ נָא הַמִּדְּוָיִם הַזֶּה הַסֵּלַע הַזֶּה נּוֹצֵיא לָכֶם מַיִם: (יא) וַיִּרְם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיִּדָּ אֶת הַסֵּלַע בַּמַּטֵּהוּ פִּעְמִים וַיִּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתִּשְׁתַּ הָעֵדָה וּבְעֵירָם: (יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹן לֹא תִבְיֵאוּ אֶת הַקֶּהֱל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם: (יג) הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקְדֹּשׁ בָּם:	סיפור מי מריבה התלונה הצו של ה' מעשי משה ואהרן העונש הא-להי
(יד) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְדֹּשׁ אֶל מִלְךְ אֲדוֹם כִּי־אָמַר אַחִיד יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ יִדְעַתָּ אֶת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּאֵתָנוּ: (טו) וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרַיִמָּה וַנִּשָּׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹא־בִתְיָנוּ: (טז) וַנִּצְעַק אֶל ה' וַיִּשְׁמַע קֹלָנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקֹדֶשׁ עִיר קִצְעָה גְבוּלָה: (יז) נַעֲבְרָה נָא בְּאֶרֶץ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֵה וּבְכַרְם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֵר דֶּרֶךְ הַמִּלְכָּה	הבקשה לעבור בארץ אדום

גַּלְדָּה לֹא נָטָה יָמִינָה וּשְׂמֹאלָהּ עַד אֲשֶׁר נִעְבְּרָה גְּבוּלָהּ: (יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי אָדָם לֹא תֵעָבֵר בֵּי פִי בְּחֶרֶב אֵצֶא לְקִרְאָתְךָ: (יט) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם מִיִּמֶיךָ נִשְׁתָּה אֲנִי וּמִקִּנִּי וְנִתַּתִּי מִכְרָם רַק אִין דְּבַר בְּרַגְלֵי אֲעַבְרָה: (כ) וַיֹּאמֶר לֹא תֵעָבֵר וַיֵּצֵא אָדָם לְקִרְאָתוֹ בְּעַם כְּבֹד וּבִיד חֲזֻקָה: (כא) וַיִּמָּאן אָדָם נִתַּן אֶת יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיִּטּ יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיוֹ:	
(כב) וַיִּסְעוּ מִקֶּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה הַר הַהָרִ: (כג) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהְרֹן בְּהַר הַהָר עַל גְּבוּל אֶרֶץ אָדָם לֵאמֹר: (כד) יֹאסֹף אֶהְרֹן אֶל עַמּוּי בִּי לֹא יָבֵא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי לְמִי מְרִיבָה: (כה) קַח אֶת אֶהְרֹן וְאֶת אֶלְעָזָר בְּנֵוֹ וְהֵעַל אֶתְּם הַר הַהָרִ: (כו) וְהַפֹּשֵׁט אֶת אֶהְרֹן אֶת בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתֶּם אֶת אֶלְעָזָר בְּנֵוֹ וְאֶהְרֹן יֹאסֹף וּמַת שָׁם: (כז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיַּעֲלוּ אֶל הַר הַהָרִ לְעֵינָיו כָּל הָעֵדָה: (כח) וַיַּפֹּשֵׁט מֹשֶׁה אֶת אֶהְרֹן אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׂ אֶתְּם אֶת אֶלְעָזָר בְּנֵוֹ וּמַת אֶהְרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הַהָרִ וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן הַהָרִ: (כט) וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גֹעַ אֶהְרֹן וַיָּבֹאוּ אֶת אֶהְרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:	מות אהרן

שנת הארבעים, מות מרים וסמיכות הפרשיות

הבנת סדר הדברים

א וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מְדַבְּרֵי צֶן...

הפסוק הראשון של הפרק מכיל כפילות: בני ישראל, וכל העדה. פרק זה עוסק באירועי השנה הארבעים ליציאת ישראל ממצרים, השנה בה הסתיים עונשם של דור היוצאים ממצרים בעקבות חטא המרגלים והפסוק בא ללמדנו מהו ההרכב של בני ישראל בה מדובר מפרק זה ואילך:

רש"י [א]:

כל העדה - עדה השלמה, שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים:

בחודש הראשון

ראב"ע [א]:

בחודש הראשון - בשנת הארבעים, והנה אין בתורה כלל שום מעשה או נבואה רק בשנה הראשונה ובשנת הארבעים.

הערה למורה: כיצד אנו יודעים שמדובר על שנת הארבעים (מורים המלמדים תלמידים חלשים יכולים להסתמך על הראב"ע, ואולם לתלמידים חזקים חשוב לתת לעיין בפסוקים ולהוכיח שאכן מדובר בשנת הארבעים ולא רק שאלו דברי ראב"ע)

א וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מְדַבְּרֵי צֶן בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן

וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ וְהָמַת שָׁם מְרִים וְהִתְקַבֵּר שָׁם:

בכדי לזהות את התאריך במדויק נזדקק לעיין בפסוקים נוספים בפרקנו ובפרק ל"ג בו מופיע סיכום המסעות:

פרק כ:

כב וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה הַר הַהָר:

כט וַיֵּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גֹעַ אֶהְרֶץ וַיִּבְכוּ אֶת אֶהְרֶץ שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

בפרק כ' מתוארים מיתתם של מרים ואהרון, ומצוין החודש בו מתה מרים. הביסוס לשנה בה אירעו שתי מיתות אלו הוא בפרשת מסעי: במדבר פרק לג (פרשת מסעי)

לז וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הַהָר בְּקִצְהָ אֶרֶץ אֲדוֹם:

לח ויעל אהרן הכהן אל הר הקדש על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש.

מסקנת הפרשנים היא:

רשב"ם [א]

ותמת שם מרים - בחדש הראשון של סוף ארבעים שנה [של שנת הארבעים]. שהרי מת אהרן אחריה בחדש החמישי בשנת ארבעים לצאת בני ישראל, כדכתיב בפרשת אלה מסעי:

נמצאנו למדים אם-כך, שפרק כ' מתאר את אירועי המחצית הראשונה של שנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים - מ' א' ניסן (מות מרים) ועד א' אב (מות אהרן).

הערה למורה: הבנת ציר הזמן, והמעבר מן השנה השניה לשנה הארבעים בספר מדבר, הוא נושא חשוב להדגשה לתלמידים, כמו גם הכלל שמביא הראב"ע של העדר הנבואות והמעשים במהלך אותן שלושים ושמונה שנים שבתווד.

העמקה

המשך פירושו של רש"י:

בחריגה מן המהלך ההיסטורי של האירועים, מחבר רש"י בין מותה של מרים ובין פרק י"ט בו עסקנו בפרה אדומה.

ותמת שם מרים - למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת:

סמיכות הפרשיות הזו היא ערכית ואמונית. מיד אחריה מופיעה סמיכות פרשיות בין מות מרים ומי מריבה, אותה מפרשים חז"ל כסמיכות פרשיות עניינית:

סמיכות הפרשיות – מות מרים וסיפור מי מריבה

א ותמת שם מרים ותקבר שם: ב ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן: ג וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני ה': ד ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ה ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשתות: ו ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם וירא כבוד ה' אליהם:

רש"י [ב]

ולא היה מים לעדה - מכאן (= מסמיכות הפרשיות) שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים:

הערה למורה: חשוב להדגיש את המושג סמיכות פרשיות שיש משמעות בהצבת הפרשיות אחת לאחר השניה.

העמקה

רש"י הירש על בארה של מרים :

הבאר שליוותה אותם מחורב דרך כל המדבר באה להם בזכות מרים, פעילותה השקטה של מרים לעתידו המוסרי של העם נודעה עתה לעין כל. מותה היה בו משום אבידה לאומית, ודבר זה ניכר מיד אחרי מותה, כאשר פסקו מי הבאר של חורב.

העמקה

תלמוד בבלי תענית ט ע"א

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק הבאר. שנאמר (במדבר כ) 'ותמת שם מרים', וכתוב בתריה [אחרי] 'ולא היה מים לעדה'...

הערה למורה : למדרש זה נחזור כשנעסוק גם בתחילת פרק כ"א בקישור בין מות אהרון והמלחמה עם הכנענים. המורה צריך להחליט האם ללמד מדרש זה כאן או שם.

העמקה

תפיסת הנצי"ב בנוגע למבנה הספר מופיעה בהקדמה לספר במדבר, כדאי לעיין שם שוב הנצי"ב רואה את הפסקת נס הבאר בתחילת השנה הארבעים כחלק מהמעבר מהשגחה ניסית של ימי המדבר להשגחה טבעית שתאפיין את חייהם בא"י. לדבריו: אבל ראוי לדעת, דבשנה האחרונה היה סוף הליכות הנסיי בהנהגה נפלאה ההולכת לימין משה זרוע תפארת ה', ועתה היו עומדים ליכנס לא"י ולהתנהג בהליכות הטבע תחת השגחת ה'. על כן התנהג הקב"ה עמם בשנה זו בדרך הממוצע. וכמו אומנת ילד היונק העומד להגמל מחבל, כבר איזה משך לפני היגמלו, מרגלת את הילד מעט מעט באכילת לחם. ומכל מקום לעת הצורך מניקתו עד שהוא נגמל לגמרי, כי קשה להחליף סדר החיים בפעם אחת. כך החל המקום יתברך להפריש מן הנס ולהעמידם על הליכות עולם הטבע, וללמדם איך יעשו בעת שתהיה השגחה לענוש אותם ולמנוע טובה וגשמי השנה, ...

והנה, כשנפסקו המים מן הבאר הבינו ישראל שזהו לא בתורת עונש על איזה דבר, אלא כדי להרגילם לחיים טבעיים, וההכרחי למים ימצאו בקדש... וכאשר באמת לא מצא להם מים שבקדש לכל העם ובעירם, התרעמו 'למה הבאתם את קהל ה'...'.

מי מריבה

תגובת משה ואהרן לתלונת העם

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיִּרְא כְבוֹד ה' אֲלֵיהֶם:

אבן עזרא [ו]:

ויבא משה ואהרן מפני הקהל - כדמות בורחים.
ויפלו על פניהם - להתפלל. וי"א, לדרוש את השם בנבואה.

- מה הייתה תגובתם של משה ואהרן לתלונת העם:

מי מריבה הוא אירוע מכוון וחשיבותו רבה. ודווקא משום כך אנו רואים שיש בו מרכיב משמעותי שהוא עמוס מאוד וכדברי רמב"ן (פסוק ח'): : החטא במשה ואהרן ב"מי מריבה", אינו מתפרסם בכתוב.

ננסה אם כן לשפוך אור על מרכיב עמוס זה ולהבין מהו החטא, כפי העולה מתוך הכתובים ומן הפרשנות:

בירור החטא על פי פשט הכתובים

ביצוע ע"י משה ואהרן	ציווי ה'
וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַמַּטֶּה מִלִּפְנֵי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ	קַח אֶת הַמַּטֶּה
וַיִּקְהָלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הַקָּהָל אֶל פְּנֵי הַסֵּלַע	וְהִקְהַל אֶת הָעֵדָה
וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמְעוּ נָא הַמְּרִים הַמֵּן הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצֵיא לָכֶם מַיִם:	
וַיִּרְם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ פַּעֲמָיִם	וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעִינֵיהֶם
וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים	וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן הַסֵּלַע
וַתִּשֶׁת הָעֵדָה וַיִּבְעִרוּם	וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִירָם

יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל
לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם:

מהם הבדלים בין ציווי ה' לביצוע של משה ואהרן? (הפרשנות נובעת מן ההבדלים הללו העולים מן הכתובים)

העמקה

ר' יצחק עראמה בעל 'עקידת יצחק':

שְׁאַלְהָ קִשָּׁה וַחֲזָקָה בְּחֻטְאוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְעוֹנָשׁוֹ, שִׁיְהִי שְׁלַחַן וְהִרִי בְּשֵׁר וְהִרִי סַפִּין לְפָנֵינוּ וְאִין לָנוּ פֶּה לְאָכְלִי (קדושין מו, ע"א).
וְזֶה: כִּי מִצְוֹת ה' לְמִשְׁהָ הִיא כְּתוּבָה לְפָנֵינוּ, וְהַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא נִעְלַם מִנְּגִיד עֵינֵינוּ, וּמְחֻרֹן אֶף ה' יִשְׁתַּוְּמֵם לְבָנוּ, וְאִין אֲתָנוּ פְּרוּשׁ עַל זֶה שִׁיְשַׁבֵּךְ אֶת הָאֶזֶן בְּחֻטְאֵי וּבִישׁוּבֵי הַכְּתוּבִים.

הסברים לחטא במי מריבה (התלמידים צריך לדעת הסבר אחד מתוך ההסברים המוצעים)

הערה למורה: אנו ממליצים למורים לבחור את המתאים לתלמידיהם וללמד שניים מבין הפירושים על מנת להבין את גודל השאלה):

שימו לב שבכל פירוש יש הסבר למהות החטא ופירוט ההשפעה שלו על העם.

רש"י [יא-יב]

פעמים - לפי שבראשונה לא הוציא אלא טיפין, **לפי שלא צוה המקום להכותו** אלא 'ודברתם אל הסלע' [והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא, אמרו שמא צריך להכות כבראשונה, שנאמר (שמות יז, ו) 'והכית בצור', ונודמן להם אותו סלע והכהו].

להקדישני - שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו.

לפי רש"י:

א. החטא במעשה שעשו משה ואהרן - הכו ולא דיברו.

ב. חומרת החטא הוא בכך שמנעו מעם ישראל ללמוד לקח.

רמב"ם (מצוטט בפירוש רמב"ן):

והרב רבי משה (סוף פ"ד משמנה פרקים) סבר בו סבָּרָא, וְאָמַר כִּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלִיו הַשְּׁלוֹם חָטְאוּ הוּא שְׁנָטָה לְצַד הַרְגָּזוֹת בְּאֶמְרוֹ 'שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים', דְּקָדַק עָלִיו הַשֵּׁם יִתְבַּרד שִׁיְהִיָּה אָדָם כְּמוֹהוּ כּוֹעֵס לְפָנֵי עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם שֶׁאִין רְאוּי בּוֹ הַפְּעֵס, וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה בְּדִין הָאִישׁ הַהוּא חַלּוּל הַשֵּׁם, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְנַוְּעוֹתָיו כָּלָם, וּמִדְּבָרָיו הֵיוּ לְמַדְיוֹ וְהֵיוּ מְקוּיֹו לְהַגִּיעַ בָּהֶם אֶל הַצְּלָחוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, וְאִידָּךְ יִרְאֶה עָלָיו הַפְּעֵס וְהוּא מִן הַפְּעֵלוֹת הָרְעוּת וְלֹא תְּבֵא כִּי אִם מִתְּכוּנָה רְעָה מִתְּכוּנוֹת הַנְּפֹשׁ? ... וְכֹאֲשֶׁר רְאוּהוּ שֶׁפְּעֵס, אֶמְרוּ שֶׁהוּא [משה רבנו] עָלִיו הַשְּׁלוֹם אִין בּוֹ פְּחִיתוֹת מִדָּה, וְלוּלִי שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַשֵּׁם כּוֹעֵס עָלָינוּ בְּבִקְשַׁת הַמַּיִם וּשְׁאַנְחָנוּ הַכְּעֵסָנוּ אוֹתוֹ יִתְבַּרד לֹא הִיָּה כּוֹעֵס.

לפי הרמב"ם:

א. חטאו של משה היה חטא שבמידות – משה כעס על העם במקום שלא נצרך בו כעס. (ראו, נחמה ליבוביץ', בעיונים לספר במדבר, עמ' 248).

ב. חומרת החטא היא משום שהתקבל הרושם על ידי העם, שה' כועס עליהם, בעוד ה' אמר למשה לתת לעם פתרון, לא מתוך כעס, בכך לא התקיים אותו קידוש השם שיכול היה להיות לולא כעס משה עליהם.

פירוש רמב"ן

... והאמת כי הענין **סוד גדול מסתרי התורה** - כי בראשונה [בסיפור מסה ומריבה בספר שמות] אמר לו (שמות יז, ו) 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב והפית בצור', יאמר כי שמי הגדול על הצור בחורב שהוא כבוד ה' האש האזקלת בראש החר, ובעבור כן לא הפה אלא פעם אחת ויצאו מים רבים, אבל בקאן לא פרש לו כן. והספיקו שניהם [משה ואהרן] **להכות בצור פעמים והנה זה חטא**, ועל כן אמר 'לא האמנתם בי', לשום אמונה בשמי, ובאמונה יעשה הנס. ונאמר 'מריתם פי', כי מרו את רוח קדשו הנקרא בכל מקום 'פי ה', ולקח אמר 'מעלתם בי', ואין מעילה אלא שיקור. והנה החטא מזכר מפורש בפתוב, וכן אמר המשורר (תהלים קיד, ז-ח) 'מלפני אלה יעקב ההופכי הצור אגם מים'. וכן תוכל להתבונן זה בתפלת משה שאמר (דברים ג, כד) 'ה' אלהים אתה החלות', כי התחנן לשם הנכבד שימחול לו.

ועל דעת רבותינו (ספרי) שמזכירין לו הפעס, ויתכן שהכה בצור ויצאו טיפים במעוט כונתו על הפעס, ותמיהו אל הדבר, והספיקו שניהם להכות פעם שניה על הצור כאשר הזכירתי, והוא החטא על שניהם. ועל דעתי טעם 'ודברתם אל הסלע' - כמו **על הסלע**, וכן 'כח אמר ה' צבאות אל העמודים ועל הים ועל המכוונות בבילה יובאו' (ירמיה כז, יט-כב) יצוה שיאמרו לעיני העדה בהיותם נקהלים כלם שהשם יוציא להם מים מן הסלע, וכן עשה...

רמב"ן רואה את החטא בהכאה הכפולה על הצור. לדעתו, משה נצטווה לדבר אל הסלע, אך הכוונה מראש הייתה גם להכות. את הדברים ביצע משה במדויק – הוא דיבר אל הסלע (רמב"ן מבין את המונח 'דבר אל הסלע' כידבר על הסלע, כלומר לפני הסלע, כפי שעשה משה), ואחר כך הכה פעם אחת במטה. אך בניגוד למה שקרה בחורב, שם התגלות השכינה גרמה לסלע להוציא מימיו, כאן לא הופיעה השכינה והמכה הראשונה לא עזרה, או הוציאה כמות קטנה של מים. החטא היה המכה הכפולה, שעליה לא נצטוו, ובכך היה חטאם.

דעת רבנו חננאל

... החטא הוא אמרם (פסוק י) **המן הסלע הזה נוציא לכם מים**, וראוי שיאמרו 'יוציא ה' לכם מים', כדרך שאמרו (שמות טז, ח) 'פתת ה' לכם בערב בשר לאכל וגו', וכן בכל הנסים יודיעים כי ה' יעשה עמם להפליא.

ואולי חשבו העם כי משה ואהרן **בחכמתם** הוציאו להם מים מן הסלע הזה, וזהו 'לא קדשתם אותי' (דברים לב, נא). ומעשה הראשון בצור אמר (שמות יז, ו) 'הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב', ושבעים הזקנים רואים עמוד הענן עומד על הצור והנס מתפרסם כי מעשה ה' הגדול הוא, אבל בקאן לא ראו דבר וטעו במאמר משה ואהרן.

ויתכן שיאמר בזה 'מעלתם בי' (דברים לב, נא), כי הנהיגה מן ההקדש נקרא מעילה ...

לפי רבנו חננאל:

א. החטא היה בכך שניתן היה להבין מדברי משה ואהרן שהם מייחסים את הנס לעצמם "המן הסלע הזה **נוציא** לכם מים".

ב. חומרת החטא היא בכך שחלק מן העם טעו לחשוב שמשה ואהרן הם המוציאים מים, ולכן נאמר: "לא קדשְׁתֶּם אוֹתִי".

בנוסף עומד רבנו חננאל על פרטים חשובים נוספים:

- ההבדל בין מה שנעשה כאן לבין מה שנעשה בספר שמות פרק יז בצור בחורב הוא מה שאומר ה': 'הנני עומד שם על הצור בחורב'. ומכיוון ששם הייתה התגלות בעמוד ענן שעמד על הצור שממנו יצאו המים, לא ניתן היה להטיל ספק, שה' הוא זה שהוציא את המים. אך כאן, לא היה עמוד ענן, ולכן התקבל הרושם בעם, שמשה ואהרן הם אלה המוציאים את המים.
- בעקבות הסבר רבנו חננאל מבאר רמב"ן את הביטוי 'מעלתם בי'. מעילה היא העברה של חפץ מקודש לשימוש של חול. חטאו של משה היה שהעביר נס שהיה אמור להיות קודש, דהיינו, נעשה על ידי ה', לחול – לנעשה על ידי משה ואהרן.
- הסברו של רבנו חננאל מסביר היטב את חלקו של אהרן, שהרי נאמר **ויאמרו**... המן הסלע הזה **נוציא** לכם מים', כלומר, משה ואהרן ביחד אמרו משפט זה ובכך היה החטא.

לסיכום

הפסוק הראשון של הפרק מעיד על כך שדור המדבר מת ואילו פרשת מי מריבה משלימה את התמונה ומעידה על כך שההנהגה שליוותה את ישראל במדבר, הנהגתם הניסית והמיוחדת של משה ואהרן, אף היא לא תכנס לארץ.

כדאי להקדיש זמן לקריאת והבנת המהר"ל ותפיסתו המהותית על דור המדבר ומשה כמנהיגו.

העמקה

המהר"ל בספרו גבורות ה' :

ר' לוי אמר [על משה] כי במדבר מניחן ובמדבר עתיד להחזירן, פירוש מפני כי משה שהיה איש אלקים ראוי שיהיה מנהיג ישראל במדבר, שכבר אמרנו כי הדברים האלקיים שייך להם המדבר ביותר... ואלו היה משה כמו שאר אדם שהיה טבעי היה שייך לו הנהגת הישוב, אבל משה איש אלקים שייך לו המדבר בפרט.

דברי המהר"ל מאירים את הקשר בין משה ודור המדבר, ומעידים על השוני בין ההנהגה הנדרשת לעם ישראל במדבר לזו שתדרש בארץ ישראל.

הבקשה מאדום ומות אהרן

יד וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלצה אשר מצאתנו: טו וירדו אבותינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבותינו: טז ונצעק אל ה' וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנתנו בקדש עיר קצה גבולך: יז נעברה נא בארצך לא נעבר בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאול עד אשר נעבר גבולך: יח ויאמר אליו אדום לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך: יט ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם רק אין דבר ברגלי אעברה: כ ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה: כא וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבלו ויט ישראל מעליו:

עם ישראל מגיע אל אזור מיושב, ועובר לראשונה בסביבות עמים אחרים. העם הראשון איתו הם נפגשים הם האדומים, צאצאי עשיו, אחיו של יעקב אבינו. הפניה אל האדומים, היא כפניה אל אחים (מלאכי א, ב) ...ואמרתם ...הלוא אח עשו ליעקב (... בבקשה לעבור דרך ארצם בדרך לארץ ישראל. הבקשה נתקלת בסירוב, והם מנסים בפעם שניה לבקש בדרך אחרת.

העמקה	
השוואה בין שתי הבקשות מאדום :	
בקשה ראשונה (פסוקים יד-יז)	בקשה שניה (פסוקים יט-כ)
יד... כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלצה אשר מצאתנו: טו וירדו אבותינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבותינו: טז ונצעק אל ה' וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה אנתנו בקדש עיר קצה גבולך:	יט ויאמרו אליו בני ישראל
יז נעברה נא בארצך לא נעבר בשדה ובכרם	במסלה נעלה
ולא נשתה מי באר	ואם מימך נשתה אני ומקני ונתתי מכרם
דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאול	
עד אשר נעבר גבולך:	רק אין דבר ברגלי אעברה:

על משמעות ההבדלים

1. **מפשוטו של מקרא** נראה שהניסוח המפורט בתחילת הבקשה הראשונה "אחיד" ותיאור קורותיהם של ישראל, מטרתו הייתה לעורר את רגשי האחוה והרחמים של האדומים כלפי בני ישראל, בגלל קרבתם המשפחתית: האדומים היו מבני עשיו, ובני ישראל הם בניו יעקב אבינו, אחיו של עשיו.

2. **רמב"ן כ, יט:**

במסלה נעלה - הנה מתחלה [בבקשה הראשונה] היו אומרים לבא בערים, רק ישתמרו [יזהרו] שלא יכנסו בשדה ובכרם, כדרך מחנות עם רב, ששוללים את הגרנות ונכנסים בכרמים. אבל ילכו בדרך המלך, שהיא דרך הרבים לא דרך היחיד. והיו אומרים שלא ישתו כלל המים אשר להם בבארות לצרכם.

אחרי כן [בבקשה השנייה] שלחו להם, שלא יקרבו לערים כלל אבל ילכו במסלה העולה לארץ כנען, שהיא סלולה וכבושה לכל, ואם ישתו מימי הנהרות בדרכים הם והבהמות בעברם בנהר יתנו דמיהם שנהנו מהם, על כן אמר רק אין דבר - שאין בזה הפסד שום דבר לפי רמב"ן -

- בבקשה הראשונה הם הבטיחו להתנהג באופן שונה מדרך בה נוהגים מחנות גדולים, ולא להשתמש או לפגוע ברכוש הפרטי של האדומים, אלא ללכת בדרך המלך, שהיא דרך ציבורית
- לאחר שראו שהאדומים מגיבים בתוקפנות הם הבטיחו בבקשה השנייה להתרחק מהערים וללכת בדרך צדדית, ובמידה שישתמשו במי הנהרות, הם ישלמו עליהם.

הסירוב האדומי ותוצאותיו

למרות בקשותיהם של ישראל מגיבים האדומים בתקיפות רבה לשתי הבקשות:

תגובת אדום לבקשה השנייה	תגובת אדום לבקשה הראשונה
כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֲדוֹם לְקִרְאָתוֹ בְּעַם כְּבֹד וּבְיָד חֲזָקָה: כֹּא וַיִּמְאֵן אֲדוֹם נִתַּן אֶת יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בְּגִבְלוֹ	יח וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֹּן בְּחֶרֶב אֵצֶא לְקִרְאָתְךָ:

כֹּא וַיִּמְאֵן אֲדוֹם נִתַּן אֶת יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בְּגִבְלוֹ וַיִּטּ יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיוֹ:

אדום מממש את איומו שבבקשה הראשונה ויוצא למלחמה כנגד מחנה ישראל, ובני ישראל לא נלחמים בו – **מדוע הם לא משיבים מלחמה?** את הסיבה נמצא בדברים פרק ב' בתיאור הציווי:

ד וְאֵת הָעַם צִוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבְלוֹ אַחֵיכֶם בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד: ה אַל תִּתְּגֹרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֶן לָכֶם מֵאֲרָצְךָ עַד מִדְּרֹךְ כַּף רֶגֶל כִּי יִרְשֶׁה לַעֲשׂוֹ נִתַּתִּי אֶת הַר שַׁעֲרֵי:

כאן מופיעה האחוה בציווי ה' - אחיכם בני עשיו, בשל האחוה הזו אין לישראל זכות להלחם עם שעיר / אדום, אלא רק לבקש את רשותם.

מות אהרון

כב ויסעו מקדש ויבאו בני ישראל כל העדה הר ההר: כג ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמר: כד יאסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר מריתם את פי למי מריבה: כה קח את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אתם הר ההר: כו והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם: כז ויעש משה כאשר צוה ה' ויעלו אל הר ההר לעיני כל העדה: כח ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר וירד משה ואלעזר מן ההר: כט ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל:

את התאריך למותו של אהרון ראינו כבר בפסוקים מפרשת מסעי (במדבר לג) :

לח ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש: לט ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במתו בהר ההר. בכך מתממש העונש שנגזר על אהרן בעקבות מי מריבה: "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (פסוק יב).

תגובת העם למותו של אהרון

רש"י [כט]

כל בית ישראל - האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו:

משנה מסכת אבות פרק א, משנה י"ב:

הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

הערה למורה: רש"י מביא את הדברים בהשוואה לתיאור מותו של משה בסוף ספר דברים שם לא נאמרת המילה 'כל': דברים פרק לד (ח) ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום.

העמקה

היבטים נוספים בתיאור מותו של אהרן: הכהונה הגדולה עוברת בירושה לאלעזר בן אהרון סמוך למיתתו של אהרון, והידיעה של אהרון טרם מותו, כי אלעזר יהיה הכהן אחרי מהווה תנחומים עבורו (כפי שמפרש המדרש שמביא רש"י).

על מותו של אהרון נלמד לפרטיו בעזרת פירוש רש"י:

רש"י:

(כה) **קח את אהרן** - בדברי נחומים. אמור לו אשריך שתראה כתרך נתון לבנך, מה שאין אני [משה] זכאי לכך [בניו של משה רבנו לא ירשו את מקומו אלא יהושע בן נון]

(כו) **את בגדיו** - את בגדי כהונה גדולה הלבשהו והפשיטם מעליו לתתם על בנו בפניו. אמר לו הכנס למערה, ונכנס. ראה מטה מוצעת ונר דלוק. אמר לו עלה למטה, ועלה. פשוט ידיך, ופשט. קמוץ פיך, וקמץ. עצום עיניך, ועצם. מיד חמד משה לאותה מיתה, וזהו שנאמר לו (דברים לב, ג) כאשר מת אהרן אחיך, מיתה שנתאוית לה:

(כז) **ויעש משה** - אף על פי שהדבר קשה לו לא עכב:

(כט) **ויראו כל העדה וגו'** - כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד, אמרו היכן הוא אהרן. אמר להם מת. אמרו לו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו מלאך המות. מיד בקש משה רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה, ראו והאמינו:

מותו של אהרון הוא חלק משלבי סיום הנהגתם של מרים אהרן ומשה ומדגים גם את ההבדלים ביניהם, ההמשכיות, יחסם של ישראל.

כאן יכול מורה לבחור להביא את המדרש שהובא בתחילת היחידה על שלושה פרנסים – לסיכום.

הקשר רחב [רשות]

הזכרת סיפור מי מריבה במקומות נוספים בתורה

בתורה מוזכרת פרשת מי מריבה והנימוקים לעונש מספר פעמים:

א. במעשה עצמו נאמר:

יב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם:

יג המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם:

ב. במות אהרן, בהמשך פרק כ', נאמר:

כד ויאסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר מריתם את פי למי מריבה:

ג. במינוי יהושע למנהיג, במדבר פרק כז:

יב ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל:

יג וראיתה אתה ונאספת אל עמיד גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיד:

יד כאשר מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מי מריבת קדש מדבר צן:

ד. בסיום שירת האזינו, בדברים לב:

מט עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה:

נ ומת בהר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמיד כאשר מת אהרן אחיד בהר ההר ויאסף אל עמיו: נא על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל:

השוואה בין שמות י"ז מסה ומריבה למי מריבה

בהסברים השונים ראינו שהפרשנים משווים בין סיפור הכאת הצור במסה ומריבה (שמות פרק י"ז) לבין סיפור מי מריבה.

אם נעיין נמצא שדור זה נמצא במציאות דומה למציאות בו נמצא דור אבותיו ביציאתם ממצרים. גם כאן עוברים למקום חדש ונתקלים במציאות של חוסר מים.

שמות י"ז	במדבר כ'
... ואין מיס לשתות העם וירב העם עם משה ויאמרו : תנו לנו מיס ונשתה... למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני בצמא	ולא היה מיס לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן. וירב העם עם משה ויאמרו לאמר : ולו גוענו בגוע אחינו לפני ה'. ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו. ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומיס אין לשתות.

אם נעיין בדברי העם בשתי התלונות נשים לב להבדלים הנובעים מההבדלים בין דור יוצאי מצריים לבין דור הנכנסים לארץ :

בשמות י"ז מדגיש דור יוצאי מצריים את עצם היציאה ממצריים "למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני בצמא", בעוד דור הבנים מדגיש בטענתו את אי הכניסה לארץ ישראל 'ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומיס אין לשתות'.

אם נעיין בהבדלים נראה שגם ציווי ה' כפתרון לתלונת בני ישראל שונה - לדור יוצאי מצרים הנס נעשה על ידי הציווי להכות בסלע ולדור באי לארץ על ידי דיבור אל הסלע.

דמותה מרים

בפרק כ מוזכר מותה של מרים הנביאה. נסקור להלן את המקורות הבולטים בהם היא מופיעה :

1. לפי חז"ל מרים הייתה בין המיילדות העבריות והיא עודדה את אביה להינשא מחדש ליוכבד. בזכותה אם-כך נולד משה רבנו :

שמות רבה פרשה א

מי היו המיילדות... רבי שמואל בר נחמן אמר אשה ובתה, יוכבד ומרים, ולא היו למרים אלא ה' שנים, שאהרן גדול ממש ג' שנים, אמרו רז"ל הולכת היתה עם יוכבד אמה ועושה צרכיה, והיתה זריזה, שעד שהתינוק קטן הוא ניכר... פועה, שהופיעה פנים כנגד אביה, שהיה עמרם ראש סנהדרין באותה שעה כיון שגזר פרעה ואמר 'כל הבן הילוד', אמר עמרם ולריק ישראל מולידים, מיד הוציא את יוכבד ופירש עצמו מתשמיש המטה, וגרש את אשתו כשהיא מעוברת מג' חדשים, עמדו כל ישראל וגרשו את נשותיהן, אמרה לו בתו גזרתך קשה משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה על הזכרים ונקבות, פרעה רשע הוא וגזירתו ספק מתקיימת ספק אינה מתקיימת, אבל אתה צדיק וגזירתך מתקיימת, עמד הוא והחזיר את אשתו עמדו כל ישראל והחזירו נשותיהם, הוי פועה שהופיעה פנים כנגד אביה.

2. הצלת משה רבנו - מרים קשורה להצלת משה רבנו בפועל :

שמות פרק ב

ד ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו: ה ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה: ו ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה: ז ותאמר אחתו אל בת פרעה האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את הילד: ח ותאמר לה בת פרעה לבי ותלך העלמה ותקרא את אם הילד:

3. מרים עומדת בראש הנשים ומהללת את ה' על נס קריעת ים סוף:

שמות פרק טו

כ ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלות: כא ותען להם מרים שירו ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

4. צרעת מרים - מרים (לפי המדרש) מוכיחה את משה רבנו יחד עם אהרן על עזיבת צפורה – בדומה לדרך בה הוכיחה את אביה (לפי המדרש) על עזיבת אמה:

במדבר פרק יב

א ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הבשית אשר לקח כי אשה כשית לקח: ב ויאמרו הרק אף במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר וישמע ה': ג והאיש משה (ענו) עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: ד ויאמר ה' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד ויצאו שלשתם: ה וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם: ו ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלוס אדבר בו: ז לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: ח פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: ט ויחר אף ה' בס וילך: י והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: יא ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו: יב אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ואכל חצי בשרו: יג ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה: יד ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: טו ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים:

5. מות מרים - במדבר פרק כ מסופר שבתחילת שנת הארבעים, נפטרה מרים:

במדבר פרק כ

א ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמות שם מרים ותקבר שם

כאמור, בעקבות מותה פסקה הבאר, ומכאן למדו חכמים שבזכות מרים היתה הבאר:

6. זכירת צרעת מרים - בחומש דברים מזהירה התורה לזכור את סיפור מרים ולהימנע מלדבר סרה בזולתנו:

דברים פרק כד

ט זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמָרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

7. מרים היא חלק ממנהיגי המדבר - הנביא מיכה מזכיר בתוכחתו את החסדים שעשה ה' לישראל ומונה בתוכם את מנהיגותה של מרים:

מיכה פרק ו

ג עָמִי מָה עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה בִּי: ד כִּי הֶעֱלֵתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּמִבֵּית עַבְדִּים פְּדִיתִיךָ וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמָרְיָם: ה עָמִי זָכֹר נָא מֶה יַעַץ בָּלַק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמָה עָנָה אֹתוֹ בְּלֶעָם בֵּן בְּעוֹר מִן הַשָּׁטִיִּם עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה':

8. נישואיה של מרים – התורה לא מציינת עם מי התחתנה מרים והיא מוצגת כאחותם הגדולה של משה ואהרן. חז"ל בתלמוד הטעימו שהיא נישאה לכלב, וכינוייה הן: עזובה ואפרת: (ניתן לעיין בבלי סוטה יב ע"א).

דברי הימים א פרק ב

יח וְכָלֵב בֶּן חֲצֹרֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוֹבָה אִשָּׁה וְאֵת יִרְיעוֹת וְאֵלֶּה בְנֵיהֶ יֵשֶׁר וְשׁוֹבָב וְאַרְדּוֹן: יט וְתָמָר עֲזוֹבָה וַיִּקַּח לוֹ כָּלֵב אֶת אֶפְרַת וַתֵּלֶד לוֹ אֶת חוּר:

בבלי סוטה יא ע"ב:

דוד נמי ממרים קאתי.

הקשר אישי [רשות]

מות מנהיגי הדור

פרקנו הלכו לעולמם שני מנהיגי העם הגדולים : מרים ואהרן, ובני ישראל הגיבו באבל כבד. האם זכורה לכם השתתפות ציבורית כל כך רחבה במותם של מנהיגי דורנו?